

УДК 344.12(477)

**ПОЛІТИЧНІ ТА ПРАВОВІ МЕЖІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
УЧАСНИКІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ
ОБОРОНИ ЗГІДНО З ВИМОГАМИ ЗАКОНУ УКРАЇНИ
«ПРО ОСНОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ»,
ПРИ ЗАЛУЧЕННІ ДО ВИКОНАННЯ НИМИ БОЙОВИХ
ЗАВДАНЬ У СТРУКТУРІ КОМАНДУВАННЯ
ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ**

Андрій Коваль

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
(мобілізований офіцер Збройних Сил України),
e-mail: afkoval@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2448-2756*

Досліджено питання застосування бойового імунітету до всіх Захисників України, який мав стати в Україні захисним правовим запобіжником від ймовірних кримінальних переслідувань за їх дії щодо захисту території України від противника в умовах реального бою (враховуючи виправдані військові ризики).

Проведений науковий аналіз дозволяє автору дійти висновку про те, що бойові офіцери, які роблять усе можливе для того, щоб захистити український народ та суспільство від протиправних дій ворога шляхом виправданого опору та здійснення необхідної воєнної оборони, не можуть бути кримінально переслідувані за такі дії.

Доведено, що лише з урахуванням дієвого міжнародно визнаного принципу «бойового імунітету» в умовах воєнного стану та жорстокої війни проти України можливо досягти спроможності забезпечувати безперервну та невідбиркову дію принципів верховенства права та верховенства законів України.

Ключові слова: бойовий імунітет, бойові завдання, оборона, кримінальна відповідальність.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2025.80.201>

Так, 24 листопада 2013 р. національно-свідомими українцями-патріотами, які прагнули вступу України у Європейський Союз та НАТО було організовано найбільший в історії новітньої історії України (з 1991 р.) мітинг у період президентського правління Віктора Януковича, на якому зібралися за офіційними даними 50 тис. осіб (та до 150 тис. осіб за не офіційними даними). Ця подія кардинально змінила політичний курс України та започаткувала новітню віху в сучасній історії України загалом. Російська федерація поступово почала втрачати економічний, політичний та історичний контроль, а Україна з кожним роком та днем зі значною всесторонньою підтримкою всіх демократичних світових держав набирає повноправного статусу самодостатньої держави та стає спроможною захистити свою самобутність, незалежність та суверенітет. Незаконне залишення території України президентом-втікачем Віктором Януковичем, злочинне захоплення росіянами території Автономної Республіки Крим та протиправне вторгнення на територію Луганської та Донецької областей у 2014 р., а також повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 р. міжнародних злочинців російської держави-агресора стало

початком повномасштабного національного спротиву всього українського народу в різних його проявах.

Отож 24 лютого 2025 р. минула третя річниця введення в Україні правового режиму воєнного стану, який продовжує свою дію і до сьогодні. Оскільки фактичні воєнні (бойові) дії ворогом здійснюються по всій території України (обстрілює житлову, промислову та енергетичну зони), то постає питання правосуб'єктності політичного, правового, економічного та соціального вимірів відповідальності за завдану шкоду українському народові, сім'ям та родинам загиблих Захисників України.

Верховна Рада України 15 березня 2022 р. ухвалила важливі зміни до чинного законодавства та ввела в Україні міжнародно-визнаний та дієвий інститут «бойового імунітету» під час дії правового режиму воєнного стану для всіх без винятку Захисників України за діяння та їх наслідки, які вчинені ними на полі бою з метою виконання свого конституційного обов'язку.

Ця стаття має **на меті** дослідити питання застосування бойового імунітету, який мав стати в Україні захисним правовим запобіжником від ймовірних кримінальних переслідувань усіх Захисників України, оскільки передбачив виключення у таких діяннях події кримінального правопорушення та, відповідно, складу кримінальних правопорушень через відсутність суспільної небезпеки, а також через повну довіру, повагу та єдину надію зберегти український народ (громадян України) та Україну, що у своєму комплексі має ознаки виключно суспільної користі, що і має визначати політичні та правові межі відповідальності Захисників України.

Виклад основного матеріалу. Військовослужбовці, які захищають Україну, приймають управлінські рішення у межах своєї компетенції в умовах реального бою (враховуючи виправдані військові ризики) незалежно від отриманих глобальних, стратегічних чи тактичних результатів мають право не лише на повагу до себе, а й на справедливе ставлення всіх представників державних органів. В іншому випадку по всіх випадках загибелі Героїв України на полі бою слід відкривати окремі кримінальні провадження, оголошувати підозри всім безпосереднім військовим начальникам, а також керівному складу вищих штабів, хто ініціював, підписував та був долученим до виконання надскладних бойових завдань по утриманню бойових позицій на фронті наявними силами і засобами, а при втраті таких – до виконання наказів на здійснення відновлення позицій та втраченого поля бою.

Уперше в Україні з часів вторгнення російського ворога та тимчасової окупації значної частини конституційно-проголошеної та міжнародно-визнаної (зокрема російським ворогом) території України українські правоохоронні органи в січні 2025 р. вирішили оголосити підозри в межах порушеного у травні 2024 р. кримінального провадження за так званий умовний «харківський прорив» ворога. Так, бригадному генералу Ю. Галушкіну, генерал-лейтенантові А. Горбенку (командиру бригади, яка була сформована в березні 2022 р. за воєнними штатами та з передбаченим військовим озброєнням за типовим зразком для бригад територіальної оборони, які значно відрізняються від забезпечення, навченості та спроможностей порівняно з боєздатними бригадами у структурі Командування Сухопутних військ ЗСУ, бригад ССО тощо) та полковнику І. Лапіну за ніби-то невдало організовану оборону Харківщини під час повторного вторгнення росіян 10 травня 2024 р. оголосили підозри та застосували запобіжні заходи (тримання під вартою або цілодобовий домашній арешт) [1]. Така ситуація, на думку автора, як діючого офіцера Збройних Сил України негативно впливає на морально-психологічний стан всього особового складу Збройних Сил України, особливо на стан командувачів, які відповідають за ділянки на першій лінії фронту.

Нехтування законодавчою нормою ст. 43-1 Кримінального кодексу України [2] та прагнення продемонструвати народу України її «нікчемність», «недієвість» та «вільне трактування» правоохоронними органами турбує автора і, на його думку, може негативно вплинути на суспільство, зокрема на довіру до правоохоронних органів та органів правосуддя.

Як вважає автор, всі бойові офіцери, які добровільно зголосилися та пішли боронити нашу землю, роблять усе можливе для того, щоб захистити український народ та суспільство від протиправних дій ворога шляхом виправданого опору та здійсненням необхідної воєнної оборони. Лише так надалі військовому командуванню можна буде достойно дивитися в очі матерям та дружинам полеглих побратимів. Якщо припустити, що військових командирів законно засуджуватимуть за їхні дії на полі бою і враховувати всі негативні наслідки (політичні, соціальні, економічні, матеріальні та/або моральні), то в межах кримінальних проваджень логічно, що з'являться претензії і з боку представників держави, і з боку родин загиблих Героїв України, які достойно виконували свій конституційний обов'язок. Тоді всі збитки для держави та сімей загиблих можна буде спробувати відшкодувати за рахунок приватного майна командирів і не обов'язково треба буде звертатися до держави-агресора з метою відшкодування всіх завданих збитків на території України. Однак такі висновки є нелогічними, суперечать принципам співіснування та співвідповідальності всіх громадян держави за стан справ у державі, враховуючи вимогу Конституції України та іншого законодавства України, а також найважливіших принципів міжнародного гуманітарного права. У такому випадку Україна змогла б відмовитися від претензій до ворога, оскільки відповідальність була б покладена на «винуватців», які невдало захистили Україну на полі бою?

Перші арешти бойових військових командирів можуть призвести, на думку автора, до страху та невпевненості на полі бою, а в результаті і до величезних втрат особового складу на полі бою. Без командирів армія не захищає, а вмирає.

Вважаю, що такі дії правоохоронних органів явно шкодять охоронюваним законом правам та інтересам українського народу, оскільки військовослужбовці при усвідомленні, що за будь-які їхні дії під час бойових дій на території України, під час дії правового режиму воєнного стану немає «бойового імунітету» та можливі затримання і арешти без жодних правових підстав, поставлять під сумнів виконання ними громадянського обов'язку по захисту Батьківщини відповідно до вимог ст. 65 Конституції України [3].

У зв'язку із вказаними подіями, на думку автора, та явно безпідставними кримінальними переслідуваннями, а саме притягнення до кримінальної відповідальності явно невинних Захисників України (військових командирів), такий стан у державі може різко погіршити морально-психологічний стан не лише військовослужбовців, а й усього українського народу, який одногolosно підтримував рішення Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» згідно з Указом від 24.02.2022 за № 64/2022 [4], який очолив разом із військовими конституційний, політичний та військовий (бойовий) захист держави України.

У зв'язку із вказаним, автор спробує задекларувати своє бачення меж відповідальності за стан справ в Україні і з початку 2014 р., і з початком повномасштабного вторгнення ворога на територію України.

Автор вважає, враховуючи дію базових конституційних принципів «верховенство права» та «верховенство закону» весь народ України на чолі з Президентом України несе тягар політичної та громадянської відповідальності за стан справ в Україні. Ще Тарас Шевченко писав свої пророчі слова, які сьогодні втілюються у реальності: «У своїй

хаті своя правда, сила й воля». Виконання Захисниками України свого громадянського (конституційного) та службового обов'язку разом із Президентом України як Верховним головнокомандувачем, а також разом із Головнокомандувачем Збройних Сил України, підлеглими військовими командирами повинно гарантувати всьому суспільству додержання Конституції України, забезпечити права та свободи усіх її громадян та підтвердити спільну відповідальність за всі події, які відбуваються на полі бою і виконуються Захисниками України з 2014 р. із врахуванням дієвого міжнародно-визнаного принципу «бойового імунітету».

Тільки так, в умовах воєнного стану та жорстокої війни російських окупантів проти України всі Захисники України та український народ за допомогою політичних та економічних партнерів можуть довести свою спроможність забезпечувати у складні історичні часи безперервну та невідчужувану дію принципів верховенства права та верховенства законів України.

Забезпечення відповідними уповноваженими органами норм прямої дії Конституції України, Закону України «Про оборону України» (особливо ст. 6, 7 та 8) [5], Закону України «Про національну безпеку України» (зокрема, п. 3 ст. 16) [6], Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану» [2] — є пріоритетним завданням для досягнення перемоги над ворогом.

Автор вважає, що забезпечення в Україні дії базового натівського військового принципу «бойового імунітету» допоможе всім Захисникам України робити подвиги та краще ставитися до свого конституційного обов'язку, а командири спроможні будуть робити кращі сторінки української воєнної історії.

Важкими для автора є такі запитання: 1. Хто персонально є винним та причетним до всіх наслідків для народу України щодо втрат територій України, які ворог захопив з 2014 р. по березень 2025 р.? 2. Хто з посадових осіб Збройних Сил України чи державних органів відповідно до вимог своїх посадових обов'язків, що викладені в посадових інструкціях та законах несе політичну, кримінальну чи іншу відповідальність перед народом України за втрату контролю політичною владою України над окремими частинами міжнародно визнаної території України (включаючи втрату території Автономної Республіки Крим, значні частини територій Донецької та Луганської областей), які стали підконтрольні силам ворога внаслідок його протиправного вторгнення ще з 2014 р.? 3. Чи є в Україні науково обґрунтовані критерії визначення площ територій України, які визначають конкретний розмір матеріальних збитків та тяжкість наслідків для народу України за втрату яких військове командування Збройних Сил України через своє недбале ставлення (дію або бездіяльність) може нести або дисциплінарну, або адміністративну та/або кримінальну відповідальність? Якщо порушуються кримінальні провадження по фактах втрати контролю за українськими територіями, то хто є жертвою та її законним представником? 4. Чи не є самі військовослужбовці, які перебувають на території України (на фронті безпосередньо на першій лінії зіткнення з ворогом) жертвами переважаючої сили ворога, яку неможливо відвернути (захистити народ України) через об'єктивні чинники недостатнього забезпечення відповідальними органами держави для ведення оборонного/наступального боїв? 5. Чому при порушенні кримінальних проваджень винними підозрюють українських військових командирів, а не всю політичну верхівку російських ворожих сил та ворожих військових командирів, які і давали команди йти в наступ на наші позиції, які були розташовані на території України?

Щоб спробувати політично та правовими засобами захистити всіх Захисників України, автор пропонує провести правовий аналіз найважливіших нормативно-правових актів із законодавства України з цього питання.

Увесь особовий склад Збройних Сил України є державними службовцями, які згідно зі ст. 2 Закону України «Про військовий обов'язок та військову службу» несуть державну службу особливого характеру, що пов'язана з обороною України, її незалежності та територіальної цілісності. Згідно зі ст. 42 цього Закону відповідальності військовослужбовців Збройних Сил України за втрату території України (загалом або її частини) не передбачено [7].

Відповідно до вимог Закону України «Про національну безпеку України»: «оборонне планування — складова системи державного стратегічного планування, що здійснюється з метою забезпечення обороноздатності держави..», «Державна політика у сферах національної безпеки і оборони спрямована на захист: людини і громадянина; суспільства; держави; території, навколишнього природного середовища — від надзвичайних ситуацій», «Відповідно до статей 106 і 107 Конституції України Президент України здійснює контроль за сектором безпеки і оборони і безпосередньо, і через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України та створювані ним у разі необхідності консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби. 2. Рада національної безпеки і оборони України здійснює контроль за сектором безпеки і оборони на підставі ст. 107 Конституції України у порядку і в межах компетенції, визначених Законом України "Про Раду національної безпеки і оборони України"», «Керівництво у сферах національної безпеки і оборони відповідно до Конституції України здійснює Президент України, який: 1) забезпечує державну незалежність та національну безпеку;», «Збройні Сили України забезпечують стримування та відсіч збройної агресії проти України... 3. Головнокомандувач Збройних Сил України відповідає за готовність до виконання покладених завдань і за безпосереднє військове керівництво та управління застосуванням Збройних Сил України, а також переданих в його підпорядкування сил і засобів інших складових сил оборони», «Генеральний штаб Збройних Сил України в особливий період виконує функції стратегічного керівництва Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони» [6].

Спеціальними законами, які регламентують проходження військової служби є статuti Збройних Сил України: Статут внутрішньої служби Збройних Сил України [8], Статут гарнізонної та вартової служби Збройних Сил України [9], Стройовий статут Збройних Сил України [10], Дисциплінарний статут Збройних Сил України [11]. За порушення даних статутів зокрема зловживання будь-якою військовою посадовою особою передбачено виключно дисциплінарну відповідальність згідно з порядком, який передбачений у дисциплінарному статуті Збройних Сил України.

Оскільки згідно зі ст. 66 Статут внутрішньої служби Збройних Сил України «Командир бригади та/або командир окремого батальйону в мирний і воєнний час відповідає за бойову та мобілізаційну готовність, укомплектованість особовим складом, успішне виконання бригадою бойових завдань» [8], то за не успішне виконання бойових завдань, зокрема через бездіяльність або недбале ставлення до військової служби командири, на думку автора, якщо це не навмисні їхні дії по здачі територій України ворогу можуть нести виключно дисциплінарну відповідальність. Таку відповідальність вони можуть нести через застосування дисциплінарної влади вищим командиром — старшим військовим начальником.

Якщо жодних звинувачень та жодних дисциплінарних стягнень за неуспішне виконання бойових завдань до особового складу бригади та підпорядкованих

підрозділів вищим військовим керівництвом або Радою національної безпеки та оборони України застосовано не було, то, на думку автора, жоден правоохоронний орган не вправі порушувати кримінальні провадження, оскільки такі події, у тому числі втрати політичного та військового контролю над територіями України не містять ознак подій кримінального характеру, а учасники війни не є суб'єктами вчинення кримінальних правопорушень відповідно до Кримінального Кодексу України.

Отже, якщо військове командування вищого рівня компетентно проаналізувало стан справ тактичного рівня і своїм рішенням не притягнуло підлеглих військово-службовців до дисциплінарної відповідальності, а також не ініціювало передачу зібраних матеріалів внутрішнього службового розслідування до правоохоронних органів, то це, як вважає автор, має свідчити, що військове командування вищих штабів визнало всі дії підлеглих законними, такими, що відповідають тактиці ведення бойових дій на стратегічному, оперативному та тактичному рівнях.

Зважаючи на вказане та об'єктивні тактичні поразки Збройних Сил України загалом по всій лінії фронту неможливо вибірково встановлювати десть наявність ознак вчинення особовим складом кримінальних правопорушень, а десть ні. Це суперечить вимогам та принципам законодавства України і твердженням, що за типові діяння всі громадяни України мають нести однакову юридичну, зокрема кримінальну, відповідальність. А якщо здійснюється вибіркоче застосування законодавства України до вибраних суб'єктів, то щодо посадових осіб, які не порушили кримінальні провадження щодо інших фактів втрати території України і не оголосили підозр щодо інших військовослужбовців – можна порушувати кримінальні провадження за злочинну бездіяльність, можливе приховування злочинів, перевищення ними своїх повноважень, або вчинення злочинної недбалості такими діями уповноважених представників держави у сфері правоохоронної діяльності?

Склади адміністративних та кримінальних правопорушень, а також ознак подій кримінально-правового характеру чітко регламентовані і в Кодексі про адміністративні правопорушення, і в Кримінальному кодексі України.

Очевидно, що весь особовий склад бригади територіальної оборони повинен діяти виключно відповідно до вимог законодавства України. А тому відповідати військовослужбовці таких бригад можуть виключно за вчинення діянь, які суперечать вимогам, завданням та функціям, що передбачені Законом України «Про основи національного спротиву» [12] як основного спеціального Закону, що регламентує діяльність військових посадових осіб у бригадах територіальної оборони Збройних Сил України.

Так, у ст. 3 Закону України «Про основи Національного спротиву» чітко вказані склад, мета, функції і завдання національного спротиву. Тобто лише конкретні тринадцять завдань територіальної оборони, які вказані в Законі, можуть стати основою для визначення позитивної чи негативної кваліфікації всіх військових, що повинні забезпечувати територіальну оборону України [12]. Виключно за порушення основних вимог Закону України «Про основи національного спротиву» всі військовослужбовці, на яких законодавчо покладено здійснення необхідних заходів територіальної оборони можуть нести дисциплінарну, адміністративну, кримінальну та/або матеріальну відповідальності.

На думку автора, при високопрофесійному аналізі ситуації на полі бою слід керуватися принципами верховенства права та верховенства закону, а також враховувати, що під час ведення бою відсутні законодавчо затверджені алгоритми ведення воєнних (бойових) дій, що надає військовому командуванню на різних рівнях право на самостійне прийняття рішень із врахуванням кредиту довіри до

таких військових командирів через забезпечення «бойового імунітету», а саме кримінальної недоторканності під час Захисту України.

Сьогодні після повномасштабного вторгнення ворога на суверенну та незалежну територію України, чітко усвідомлюючи зміст понять Кримінального кодексу України, «крайня необхідність», «необхідна оборона», «виправданий ризик» та «бойовий імунітет» судді повинні визнавати, що всі дії Захисників України і на полі бою (в районі ведення бойових дій), і на інших територіях (не в районі ведення бойових дій) об'єктивно є суспільно корисними і не підлягають безпідставному переслідуванню у зв'язку з тим, що такі дії можуть мати ознаки кримінальних правопорушень (саме через відсутність події кримінального правопорушення).

В іншому випадку, слідує протилежній логіці, слідчі та прокурори мають достатньо підстав порушувати тисячі кримінальних проваджень, якщо їм достовірно відомо, що на території України щоденно лунають тисячі пострілів, гинуть у боях Захисники України, втрачається територія, над якою встановлюється тимчасовий окупаційний військовий контроль ворога. Чи спроможні й уповноважені слідчі реєструвати кримінальні провадження по всіх таких фактах?

З метою уникнення та недопущення вказаної ситуації законодавством України чітко регламентовано та визначено суб'єктів-експертів військової юстиції, які можуть належно проаналізувати всі обставини щоденних подій на лінії фронту і лише за їхніми висновками у випадку виявлення зловживань посадовими обов'язками конкретних військових посадових осіб ініціювати звернення до спеціалізованих правоохоронних органів (ДБР, Спеціалізованої військової прокуратури) з метою відкриття кримінального провадження та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності.

Висновки. На думку автора, суд, який аналізує такі дії слідства та прокуратури не може визнати, що з 2014 р. всі відповідальні політичні та посадові особи найвищого рівня законно та безкарно допустили безперешкодне (без жодного пострілу) захоплення Кримського півострова площею орієнтовно 26 000 кв.км.), а також визнати, що під час повномасштабного вторгнення ворога на територію України з 24 лютого 2022 р. до 24 лютого 2025 р. при втраті контролю понад 1/5 загальної площі України був лише один єдиний прорив кордону України, за який повинні відповідати військові командири зі всіма кримінальними наслідками – це прорив ворога в Харківському районі Харківської області, який відбувся на початку травня 2024 р.

Якщо суд вважатиме, що в діях захисників України можуть бути суспільно небезпечні діяння, то в тексті підозри мало б бути вказано чітко, що саме становить суспільну небезпеку у діях Захисників України і для всього народу України (потенційного потерпілого), і для інших потерпілих з конкретним обґрунтуванням розміру шкоди, яка завдана діями військових командирів.

Оскільки захист держави, кордону України, суверенітету та незалежності України є справою всього українського народу (згідно зі ст. 65 Конституції України) та справою компетентних державних органів, зокрема Президента України, Головнокомандувача Збройних Сил України, керівників усіх силових структур: СБУ, Державної прикордонної служби, Національної поліції та інших органів державної влади, які долучаються під час введення в дію Указу Президента України про правовий режим воєнного стану в Україні, то, на думку автора, під час реалізації за різними сценаріями плану оборони України, а також зведеного плану територіальної оборони в безпосередній комунікації зі системою обласних та районних військових адміністрацій неможливо визначити одну відповідальну посадову особу однієї структури з цілого апарату держави. Такий індивідуальний підхід до пошуку

персональної відповідальності суперечить ідеї колективної політичної відповідальності всіх перерахованих державних службовців України перед народом України за стан справ у державі.

На думку автора, враховуючи вимоги ст. 19 Конституції України та весь перелік нормативно-правових актів, неможливо дійти висновку про наявність однієї посадової особи згідно з нормами законодавства України, яка може одноособово відповідати за неможливість стримування ворога на фронті під час виконання комплексних заходів територіальної оборони України.

На прикладі втрати контролю за частиною території Харківського району Харківської області, який на час вторгнення 10 травня 2024 р. не був визнаний районом ведення бойових (воєнних) дій, відповідно до вимог Закону України «Про оборону України», згідно зі законодавством України там могли здійснюватися лише заходи територіальної оборони по стримуванню ворога.

Ведення оборонного або наступального бою в районах, які не визначені районом ведення бойових дій, покладається виключно на військові формування, які за особовим складом та штатом військового майна мають спроможності вести такі дії.

На думку автора, з боку державних представників у сфері правоохоронної діяльності неможливо висловлювати будь-які підозри особовому складу військових частин територіальної оборони і вважати, що такі недбало вели бойові дії (воєнні дії) з грубим порушенням вимог бойових статутів.

Такі висновки автор наводить, виходячи із врахування змісту завдань та спроможностей військовослужбовців бригад територіальної оборони, які кардинально відрізняються від завдань та спроможностей інших бригад Збройних Сил України, на яких поширюється дія бойових статутів Збройних сил України.

Автор вважає, що суди спроможні в Україні належно оцінити межі політичної та правової відповідальності за наслідки стримування/нестримування ворога і підтвердити необґрунтованість підозр захисникам України.

Такі твердження автор наводить з міркувань, що всі політично проголошені території України в міжнародно визнаних кордонах станом на 24 серпня 1991 р. не втрачені і діяльність всієї системи органів держави, зокрема щодо тимчасово непідконтрольних територій продовжує існувати, а тому залишається активним завданням для всіх учасників збройного конфлікту повернути захоплені ворогом території і відновити принципи функціонування нашої незалежної демократичної соціальної правової держави України на усій її території.

Список використаних джерел

1. Суд відправив під арешт полковника та генерала, яких підозрюють у неналежній обороні Харківщини. *Онлайн-медіа Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/-2025/01/21/7494685/>.
2. Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану : Закон України від 15 березня 2022 року № 2124-IX. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20#Text>.
3. Конституція України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL : <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413>.

5. Про оборону України: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
6. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-2469-19#Text>.
7. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 25 березня 1992 року № 2232-XII. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/-laws/show/2232-12#Text>.
8. Закон України Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України : Закон України від 24 березня 1999 року № 548-XIV. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>.
9. Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України : Закон України від 24 березня 1999 року № 550-XIV. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14#Text>.
10. Про Стройовий статут Збройних Сил України : Закон України від 24 березня 1999 року № 549-XIV. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.-ua/laws/show/549-14#Text>.
11. Про Дисциплінарний статут Збройних Сил України : Закон України від 24 березня 1999 року № 551-XIV. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.-gov.ua/laws/show/551-14#Text>.
12. Про основи національного спротиву : Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/-1702-20#Text>.

References

1. Ukrainian colonel and general suspected of negligence in defence of Kharkiv Oblast are remanded in custody. *Onlajn-media Ukrain'ska pravda*. Retrieved from <https://www.pravda.-com.ua/eng/news/2025/01/21/7494685/>.
2. Pro vnesennia zmin do Kryminal'noho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy schodo vyznachennia obstavyn, scho vykliuchaiut' kryminal'nu protypravnist' diiannia ta zabezpechuiut' bojovyy imunitet v umovakh dii voiennoho stanu : Zakon Ukrainy vid 15 bereznia 2022 roku № 2124-IX. *Ofitsijnyj vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20#Text>.
3. Konstytutsiia Ukrainy. *Ofitsijnyj vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
4. Pro vvedennia voiennoho stanu v Ukraini : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 24 liutoho 2022 roku №64/2022. Retrieved from <https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413>.
5. Pro oboronu Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 6 hrudnia 1991 roku № 1932-XII. *Ofitsijnyj vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text>.
6. Pro natsional'nu bezpeku Ukrainy» vid 21 chervnia 2018 roku № 2469-VIII. *Ofitsijnyj vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
7. Pro vijs'kovy obov'iazok i vijs'kovu sluzhbu : Zakon Ukrainy vid 25 bereznia 1992 roku № 2232-XII. *Ofitsijnyj vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.-gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
8. Pro Statut vnutrishn'oi sluzhby Zbrojnykh Syl Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 24 bereznia 1999 roku № 548-XIV. *Ofitsijnyj vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.-rada.gov.ua/laws/show/548-14#Text>.

9. Pro Statut harnizonnoi ta vartovoi sluzhb Zbrojnykh Syl Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 24 bereznia 1999 roku № 550-XIV. *Ofitsijnyj vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-14#Text>.
10. Pro Strojovyj statut Zbrojnykh Syl Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 24 bereznia 1999 roku № 549-XIV. *Ofitsijnyj vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/549-14#Text>.
11. Pro Dystsyplinarnyj statut Zbrojnykh Syl Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 24 bereznia 1999 roku № 551-XIV. *Ofitsijnyj vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text>.
12. Pro osnovy natsional'noho sprotyvu : Zakon Ukrainy vid 16 lypnia 2021 roku № 1702-IX. *Ofitsijnyj vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.

**POLITICAL AND LEGAL BOUNDARIES OF LIABILITY
OF PARTICIPANTS IN ORGANIZING TERRITORIAL DEFENSE
MEASURES UNDER THE REQUIREMENTS OF THE LAW
OF UKRAINE 'ON THE FUNDAMENTALS OF NATIONAL
RESISTANCE', WHEN INVOLVED IN CARRYING OUT COMBAT
TASKS WITHIN THE STRUCTURE OF THE JOINT FORCES
COMMAND OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE**

Andrii Koval

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
(mobilized officer of the Armed Forces of Ukraine)
e-mail: afkoval@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-2448-2756*

The article examines the issue of extending combat immunity to all Defenders of Ukraine. Such immunity was intended in Ukraine as a protective legal safeguard against potential criminal prosecution for actions taken to defend Ukraine's territory from the enemy in real combat conditions (taking into account justified military risks).

A scholarly analysis leads the author to conclude that combat officers who make every possible effort to protect the Ukrainian people and society from the enemy's unlawful actions—through justified resistance and the necessary military defense—cannot be subject to criminal prosecution for such actions.

In the article, the author argues that only by taking into account the effective, internationally recognized principle of “combat immunity,” under conditions of martial law and the brutal war against Ukraine, can the continuous and indiscriminate application of the principles of the rule of law and the supremacy of Ukraine's laws be ensured.

The author also presents his view on the scope of liability for the state of affairs in Ukraine both from the beginning of 2014 and since the start of the full-scale invasion of enemy forces into Ukrainian territory. He analyzes the political and legal measures available to protect all Defenders of Ukraine and conducts a legal analysis of the most significant normative legal acts of Ukrainian legislation on this issue. He concludes that, for unsuccessful performance of combat missions—provided such missions do not involve deliberate actions by military commanders to surrender Ukrainian territory to the enemy—those commanders may bear only disciplinary liability.

At the same time, higher-level military command is authorized to analyze the situation at the tactical level and, by its decisions, hold subordinate servicemembers accountable under disciplinary procedures, as well as initiate the transfer of materials gathered during internal service investigations to law enforcement agencies.

As a result of this analysis, the author concludes that, given the objective tactical defeats of the Armed Forces of Ukraine across the entire front line, it is impossible to selectively establish whether personnel have committed criminal offenses, since doing so contradicts both the requirements and principles of Ukrainian legislation and the axiom that all citizens of Ukraine must bear equal legal, including criminal, liability.

Therefore, in conducting a highly professional analysis of the battlefield situation, one must be guided by the principles of the rule of law and the supremacy of the law. It must also be taken into account that there are no legislatively approved algorithms for conducting military (combat) operations, which grants military command at various levels the right to make independent decisions in light of the trust placed in those commanders by virtue of “combat immunity”—namely, criminal inviolability for actions taken in defense of Ukraine.

Keywords: combat immunity, combat tasks, defense, criminal liability.

*Стаття: надійшла до редакції 14.03.2025
прийнята до друку 22.05.2025*